

**2008 EKONOMİK KRİZİ SONRASI AVRUPA'DA SİYASİ TERCİHLERİN
ÜLKELERDEKİ EKONOMİK ETKİLERİ¹**

*ECONOMIC IMPLICATIONS OF THE POLITICAL MOVEMENTS FOR THE EUROPEAN
COUNTRIES POST 2008 FINANCIAL CRISIS*

Seyfican GÖRGÜLÜ

Başkent Üniversitesi İktisat Bölümü Öğrencisi seyficang@gmail.com, Ankara/Türkiye

ÖZ

ABD'de başlayan 2008 ekonomik krizi Avrupa ülkelerinin ekonomileriyle birlikte siyasetlerini de etkilemiştir. Avrupa'da siyasal mekanizma olarak solu savunan görüş, kendini yenileyerek yükselişe geçmiştir. Bu da Avrupa'daki ekonomi politikalarının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Bu çalışmanın ilk bölümünde 2008 kriziyle birlikte yükselişe geçen yenilenen sol görüşün üç Avrupa ülkesi, Yunanistan, İspanya ve İtalya, ekonomileri üzerindeki etkileri incelenerek ekonomi ve siyaset arasındaki ilişki 2008 ekonomik krizi çerçevesinde değerlendirilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümde ise sağ görüşün hakim olduğu ve yükselişe geçtiği üç Avrupa ülkesi; Almanya, Fransa ve Hollanda'nın, 2008 Ekonomik Krizi'nin bu ülkelerin ekonomileri üzerindeki etkileri incelenerek ekonomi ve siyaset arasındaki ilişkileri değerlendirilecektir. Bu bölümde de örnek alınan bu üç ülkenin 2008 ekonomik krizi öncesi ve sonrası durumları incelenecek olup, krizden sonra yükselişe geçen yeni sol hareketin ya da günümüzde yükselişe geçen sağ görüşlerin Avrupa'nın diğer ülkelerinin ekonomik politikalarına olumlu ya da olumsuz katkısı olup olmadığı değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Sonuç olarak; Yunanistan, İspanya ve İtalya'daki seçimleri sol görüşün hakim olduğu siyasal hareketlerin kazanarak ülkelerinde ekonomik istikrarı sağlamaları, halkların daha çok bu siyasal oluşumlara güven duymasına neden olmuştur. Bunun karşısında ise Avrupa'da hızla yayılan ırksal, dinsel ya da görüş olarak yabancılara karşı farklı tutumlardan oluşan sağ görüşün diğer Avrupa ülkelerini de etkilemiş olduğundan buna benzer siyasal oluşumlara güven duyulmasının yolu açılmıştır. Bu iki farklı görüşün Avrupa ekonomisine etkileri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler; Avrupa, Ekonomi, 2008 Ekonomik Krizi, Sağ, Sol

Jel Sınıflaması; N24,O52,O57,P52

ABSTRACT

2008 Financial Crisis that started in the USA not only affected the economies of the European countries but also had an impact on their politics. Accordingly, the left wing in Europe has gained power by restructuring itself. This in return has reshaped the European economic policies. The first part of this study analyses the economic impacts of the rising left wing with the 2008 Financial Crisis on three European countries; Greece, Spain and Italy, and compares and contrasts the relationship between their economies and politics in the framework of the 2008 Financial Crisis.

The second part of the study focuses on the economic impacts of the 2008 Financial Crisis on three European countries; namely Germany, France, and Netherlands, in which right wing has been rising; and compares and contrasts the relationship between the economy and politics in those countries. This part examines those countries before and after the 2008 Financial Crisis. It also assesses whether the left wing that gained power following the Financial Crisis or the right wing that is currently doing so has any positive or negative impact on the economic policies of other European countries.

As a result of winning the elections in Greece, Spain, and Italy and ensuring the economic stability in those countries, the left wing has increased the trust of citizens in this political movement. On the other hand, the right political views triggering racist and extreme religious movements and alienating attitudes has started to spread rapidly in Europe in recent years. While this movement has impacted other European countries, it has increased its magnitude. This paper discusses the effects of these two opposing

¹Bu makale, 12-13 Ekim 2017 tarihlerinde Konya'da gerçekleştirilen 1. International Social and Economic Research Student Congress (ISERSC) adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

political movements on European economies.

Key Words: Europe, Economy, 2008 Financial Crisis, Right Wing, Left Wing

Jel Coding; N24,O52,057,P52

1. 2008 KRİZİNİN AVRUPA'YA ETKİSİ

2008 Ekonomik Krizi,2007 yılının Ağustos ayında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış ve kısa sürede bütün dünya ülkelerini etkisi altına almıştır. Krize neden olan asıl olay özellikle düşük gelirli kesime verilen Mortgage kredileridir. Bu kredilerin başlarda çok fazla ve kontrolsüz bir şekilde halka verilmesi ve daha sonra geri alınamamasıyla özellikle bu kredilerden oluşan tahvilleri elinde bulunduran yatırım bankaları iflas etmeye başladı. ABD'nin en önemli yatırım bankalarından olan Lehman Brothers'ın iflasını açıklamasıyla birlikte bu bankayla iş ilişkileri bulunan birçok şirketinde iflas etmesi sadece ABD ekonomisi ve siyasetine değil başta köken birliği bulunan Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülke ekonomisinin ve siyasetinin de etkilenmesine yol açtı. Avrupa'ya bakıldığı zaman hemen her ülkede krizin etkileri mevcut hükümetlere fatura edilmiş. Yönetimler de hangi görüş hükümetleri varsa tam tersi hükümetlerin bu krizi fırsat bilerek siyasette etkin olduğu bir dönem başlamıştır.(AYVALI, 2017).

Avrupa'da 2008 Ekonomik Krizi ile iktidarda bulunan sağ akım partiler ülkelerindeki krize dayalı artan bütçe açıklarına karşı önlem almakta gecikmiş ve işsizlik oranlarının artmasıyla halkın tepkisini çekmişlerdir. Ülkelerde enflasyon oranları da giderek artmış halkın alım gücü düşmüş bankalardan paralarını geri alamaz hollere gelmişlerdir. Hükümetlerinde AB ve IMF dayatmasıyla imzaladıkları kemer sıkma politikaları halkların damarına basıldığı son nokta olmuş ve geniş çerçevede sokak eylemlerine dönüşerek hükümet karşıtı gösteriler başlamıştır. Bunun sonucunda da yapılan ilk seçimlerde hükümette bulunan partiler büyük oy kayıpları yaşamış iktidar partisiyken muhalefet konumuna gelmişlerdir. Bu oy kayıpları da Avrupa'da radikal sol akım partilerin yükselmesine sebep olmuş ve Avrupa'da sol partiler dönemini başlatmışlardır.

Avrupa'da sağ akım partilerin güçlenmesine sebep olan nedenler ise 2008 Ekonomik Krizi'yle ekonomik koşulları bozulan ve dengelerin değiştiği Avrupa'da sol partilerin hükümet olduğu Yunanistan, İspanya ve İtalya dışındaki ülkelerde başta Almanya, Fransa ve Hollanda'da da ekonomik bozulmalar düzelmemiştir. Devamında AB ekonomik programları da işe yaramamış ve ekonomi iyice bozulmuştur. İngiltere'nin AB'nin artık işlemeyeceğini görerek referanduma gitmesi sonucu çıkan Brexit kararı AB içinde şok etkisi yaratmıştır. Bunun yanında ABD'de yapılan seçimlerde çoğu otoriterin aksine göçmen karşıtı Trump'ın kazanması Avrupa'da zaten aşırıya kaçan göçmen karşıtı partilerin oylarını giderek artırmasına neden olmuştur. Bu yaşanan durumlara destek olarak Suriye Krizi'nin ortaya çıkmasıyla Avrupa'ya başlayan mülteci akını Avrupa'daki ülkelerin siyasal ve ekonomik dengelerini bozmuştur. Mültecilerin aşırı çoğaldığı ülkelerde artan işsizlik sorunu yerel halkları ciddi derecede rahatsız etmiş sonucunda da sağ akım partiler güçlenerek günümüze kadar süren seçimlerde ya iktidar olmuşlar ya da güçlü ana muhalefet partisi konumuna gelmişlerdir.

Kısacası 2008 Krizi'nin Avrupa incelemesine başlandığı zaman sol partilerin yükseldiği Yunanistan, İspanya ve İtalya'da halkları etkileyen ana sebepler üç başlıkta toplanacak olursa;

1. 2008 Ekonomik Krizi sonrası artan enflasyon oranları ve halkın alım gücünün düşmesi,
2. Krizin etkisiyle bu üç ülkede aşırı artan işsizlik oranı ve genç nüfusun içinde işsizlik oranlarının artması,
3. Bu ülkelerde mevcutta bulunan iktidar partilerin kemer sıkma politikalarını uygulamaya koymasındır.

Radikal sağ partilerin yükseldiği dönemde ise Almanya, Fransa ve Hollanda'da ise halkları etkileyen ana sebeplerde üç başlıkta toplanacak olursa;

1. Çöken AB sistemine karşı çıkan ve referandum sonucunda AB'den çıkma kararı alan İngiltere'nin Brexit kararı,
2. ABD'de yapılan seçimlerde göçmen karşıtı Trump'ın seçimleri kazanmasının Avrupa'da radikal sağ görüşlü partileri olumlu yönde etkilemesi,
3. Suriye'de yaşanan iç savaşın Avrupa'ya mülteci akını başlatmasıyla Avrupa içinde sosyal ekonomik ve siyasal düzeni bozmasına neden olmasıdır.

2. KRİZDEN SONRA SOL GÖRÜŞÜN YÜKSELİŞE GEÇTİĞİ ÜLKELER

2.1 Yunanistan

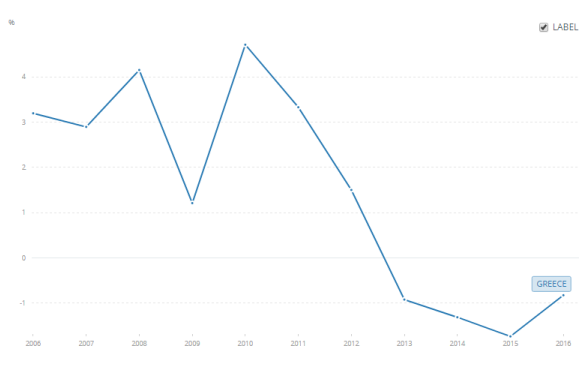
2008 Ekonomik Krizi'nin Avrupa solu açısından önemi, krizin etkilerini en fazla hisseden Yunanistan, İspanya ve İtalya'da yıllardır etkili olan sağ partilerin bozulan ekonomik yapıya ve artan işsizliklere çözüm üretememesiyle birlikte bu ülkelerde halkın taleplerine daha çok hitap etmeye başlayan yeni sol akım partilerin güçlenmesidir. Bu üç ülkede de sol partiler krizden kurtuluşa çare olarak görülmüş ve halk bu partileri destekleyerek ya iktidara ya da ana muhalefet konumuna getirmiştir. Yunanistan, İspanya ve İtalya'daki sol partilerin güçlenmesindeki en önemli etken 2008 krizinin yarattığı etkiden kurtulmaya çalışmak olsa da asıl oylarını arttırmalarının sebebi Avrupa'nın diğer ülkelerindeki gibi AB'nin önceliğini ve çıkarlarını düşünmekten çok AB'yi bir kenara itip önceliklerini kendi ülkelerinde bozulan sosyal, ekonomik ve siyasi yapıya önem vermeleridir. Burada asıl önemli olan neden bu partiler kendilerini sol görüşte olduklarını belirtse de aşırı milliyetçi tavır ve politikalarıyla Avrupa'da sonradan yükselmeye başlayan radikal sağ partilerle aynı tutumları içermeleridir. Bu üç ülkede yükselen sol partilerin tıpkı sağ partiler gibi göçmen karşıtı olmaları halklarının gözünde popülerliklerini de artırmıştır. Avrupa'da solu büyüten ve besleyen olay etkilendikleri sağ partilerin 2008 Ekonomik Krizi'ni doğru yönetememiş olmalarıdır. AB'ye aykırı kararlar veremeyen sağ partiler, AB'yi yok sayan sol partiler karşısında oylarını ve itibarlarını büyük oranda kaybetmiş ve siyasal alandan silinmeye başlamışlardır. Buradaki en önemli sorun ise yeni sol akımın başlattığı dalgalanmanın ekonomiye ne kadar olumlu yansıtacağı ve Avrupa'nın geri kalanını etkilemekte ne kadar başarılı olacaktır.

Ortaya çıkan yeni sol akımın incelenmesine Yunanistan'dan başlamak daha doğru olur. Yunanistan 2008 Ekonomik Krizi'ni Avrupa'da en ağır hisseden ülkelerden biri olmuştur. Yunanistan'da krizin etkisiyle diğer etkilenen Avrupa ülkelerindeki gibi büyüme oranında ve istihdam oranında düşüşler olmuş devlet kurumları krizden dolayı büyük borçlanmalara gitmişlerdir. Ayrıca bütçe açıkları da önlenemez şekilde büyük artış göstermiştir. Krizin yaşandığı dönemin başlarında 2009 senesinde Yunanistan'da seçim yaşanmış ve PASOK lideri Yorgo Papandreu işsizlik, yolsuzluk ve orman yangını gibi konularla baş edemeyen Yeni Demokrasi partisinden iktidarı geri almıştır ancak 2008 krizinin yaratacağı ağır koşullara karşı direnememiştir ve gitgide gücünü kaybetmiştir. Krizin etkileri devam ederken AB ise Yunanistan'a ağır baskılar uygulamaya başlamıştır. PASOK ülke genelindeki krize karşı IMF baskılarıyla kemer sıkma politikalarını imzalamış buna karşı Yunan halkıda tepki olarak ayaklanmış sokaklarda olaylar çıkarmaya başlamışlardır ve 2013 senesinde olması gereken seçimler öne çekilerek 2012 yılında yapılmıştır. Burada en önemli olay 2009 seçimlerinde %4,6 oy alan Aleksis Tsipras liderliğinde SYRİZA büyük bir başarı göstermiş Mayıs 2012 seçimlerinde oyunu%16,8'e yükseltmiştir. Bu başarısındaki en büyük neden kemer sıkma politikalarına karşı çıkması ve ülke genelindeki eylemlerde öncülük eden parti olmasıdır.

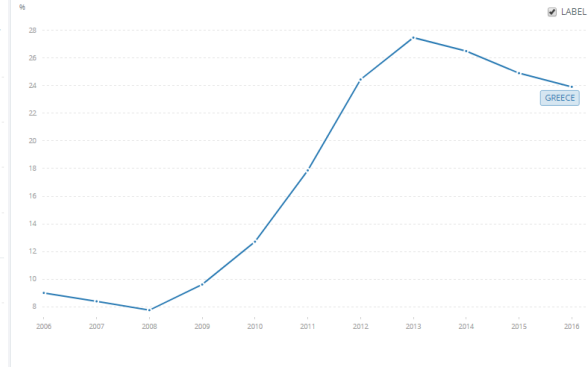
Yunanistan'da krizin etkilerinin tam olarak engellenememesi siyasi istikrar sağlanmasına da engel olmuştur. Hükümetler kurulamamış kurulsada SYRİZA destekli sokak hareketlerinin engellenememesinden sürekli erken seçime gidilmiştir. Yunanistan'da krizin bu kadar ağır hissedilmesinin bir diğer nedeni ise uzun yıllardır genişlemeci maliye politikalarının uygulanıyor olmasıdır. Krizle birlikte bu uygulanan mali politikalar makroekonomik dengesizlikleri de beraberinde getirmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın yüksek kamu harcamalarında bulunulması, buna karşılık sağlanan kamu gelirlerinin az olması, siyasi politikaların başarısızlığı ve Yunan markalarının ulusal ve uluslararası düzeyde mücadele edememesi krizin ağır hissedilmesini etkileyen nedenler olmuştur. Bu nedenle birlikte Yunanistan'ın turizme önem vererek sahil şehirlerine yatırımlarını yapması kendi içinde imalatı geliştirememesi ciddi ekonomik bunalım yaşatmıştır.

Yunanistan'da enflasyon oranı günümüze geldikçe düşmeye başlamıştır ve 2012 yılında erken seçimlerin ve ekonomik bunalımında etkisiyle etkisi ile eksi değerlere inmiştir.2008 yılında %2 olan enflasyon 2009 yılında yaşanan seçimle birlikte%0,7'ye inmiştir. Daha sonra yükselişe geçerek %5-6 oranlarında izlese de kemer sıkma politikaları ve bunun devamında bitmeyen sokak olaylarının getirdiği erken seçim etkisi enflasyonu %0,3 seviyesine düşürmüştür.

Tablo 1: Yunanistan Enflasyon (%): 2006-2016 Tablo 2: Yunanistan İşsizlik Oranı (%) : 2006-2016

Kaynak: Dünya Bankası

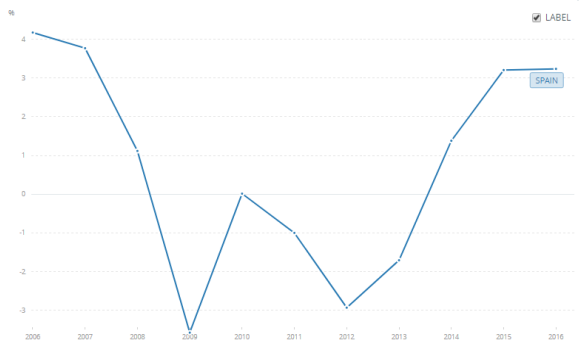
Kaynak: Dünya Bankası

2012 Haziran seçimlerinde tek kazanan SYRIZA ve lideri Aleksis Tsipras olmuştur. Ülkedeki bunalımdan Yeni Demokrasi partisi de nasibini alırken Yunan halkı güvenli liman olarak SYRIZA'yı görmüş ve SYRIZA aldığı oy oranını %26,9 oranına çıkarmıştır. Ülke siyasetinde SYRIZA güçlü konuma gelse de 2013 senesinde enflasyon oranı eksi seviyelerde izlenmiştir. Günümüze doğru artsa da tahminler 2017 yılı için %0,6 değerlerinde olması beklenmektedir. Yunanistan ekonomisi için kara günler devam etmekteyken işsizlik oranlarında da tavan değerler görülmektedir. 2012 yılında siyasal alandaki SYRIZA etkisi ekonomiye olumlu yansımamaktadır. 2008 krizinin etkisini gösterdiği dönemde %8,5 seviyelerinde olan işsizlik %27 seviyelerine ulaşmış ve 2011 yılında İspanya'ya ait olan işsizlik rekoru Yunanistan'a geçmiştir. Günümüze doğru gelindikçe bu oran bu oran düşürülmeye çalışılsa da Yunanistan'da yaşanan işsizliğe karşı önlemler ve yeni reform paketleri oluşturulmaya çalışılmaktadır. ülkenin kendini bu kadar krizle boğuşan ülke halinde bulmasının ana nedenlerinden biri belki de en önemlisi AB'ye katıldıktan sonra Yunan ürünlerinin diğer AB ürünleriyle baş edememesi ve büyük rekabet kayıpları yaşamasıdır.

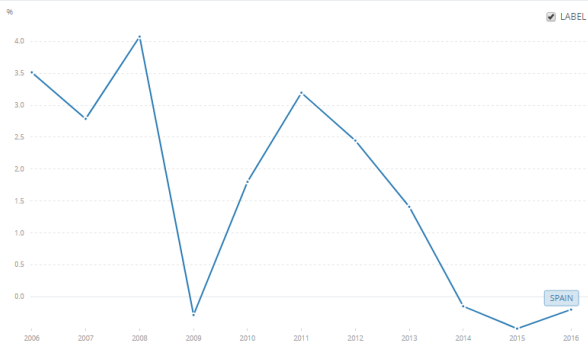
2.2 İspanya

Yunanistan'dan sonra Avrupa'nın turizm ve liman kentlerini barındıran İspanya'da 2008 krizinin Avrupa'da yaşanan etkilerinden nasibini alan bir diğer ülkedir. Yaşadığı krizin nedenleri Yunanistan ile benzerlik gösterse de siyasal karışıklığı biraz daha farklıdır. İspanya'nın başlıca gelir kaynakları turizm ve inşaat sektörleriyken 2008 krizinin en çok emlak ve inşaat sektörünü vurması İspanya'yı ağır kriz şartlarına sokmuştur. Buna karşılık mevcut hükümet uyum politikalarını ve kemer sıkma politikalarını yürürlüğü koymasına İspanya halkı benzer bir şekilde Yunanistan'daki gibi sokaklara çıkmış ve uzun süren tepkilerini sokaklarda göstermişlerdir. İspanya'da devletin özel sektöre olan borcu yüksek seviyelere ulaşmış bununla birlikte işsizlikte Avrupa'nın rekor seviyelerine ulaşmıştır. Kriz, Avrupa'da büyümekte olan İspanya'yı derinden etkilemiş 2008 yılının ikinci yarısında büyüme oranını %1,2 oranlarına indirmiştir. Ekonomide olumsuz gidişat 2010 yılına kadar devam etmiş 2011 yılında sadece %0,4 büyüme göstermiştir.

Tablo 3: İspanya Yıllık Büyüme (%): 2006-2016 Tablo 4: İspanya Enflasyon (%): 2006-2016

Kaynak: Dünya Bankası

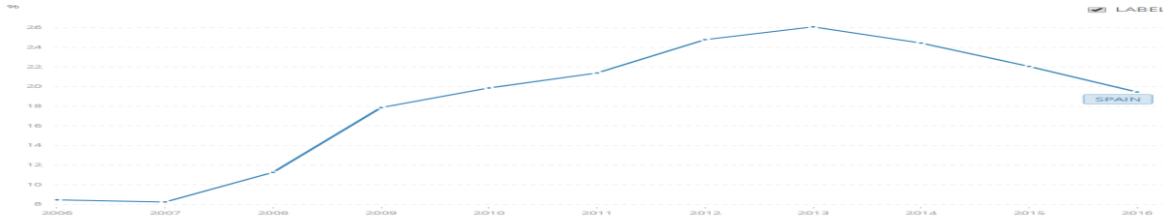
Kaynak: Dünya Bankası

Enflasyon oranı da düşmeye başlamış komşusu Portekiz ile birlikte birbirlerini olumsuz etkilemeye başlamışlardır. Enflasyon oranı krizin başlarında %2,5 seviyesinde ilerlerken büyüme hızındaki düşüş

enflasyonu %3,5 çıkarmıştır. Günümüze doğru gelindikçe enflasyon tekrar İspanya'da normal görülen seviyelerde ilerlemeye başlamıştır.

Kriz yaşamadan önce işsizlik oranları %8,5 seviyelerinden krizin etkisiyle %14, 2012 yılından sonra da %26 ile Avrupa rekorunu oluşturacak rakamlara gelmiştir. Özellikle genç nüfus içindeki %51 işsizlik İspanya'da krizin sert hissedilmesine ve büyük oranda daralma yaşanmasına neden olmuştur. İspanya'da tıpkı Yunanistan gibi yeni reformlara ihtiyaç duymuş ve kemer sıkma politikalarını uygulamaya koymuştur. Halkın Yunanistan'daki gibi sokak hareketlerine başvurması siyasi açıdan da İspanya'nın mevcut hükümetini zor durumda bırakmıştır. İspanya'daki sokak hareketlerinin Yunanistan'daki sokak olaylarından farkı, İspanya'nın eyalet sistemiyle yönetilmesi nedeniyle bu eyaletlerde yaşayan insanların diğer eyaletlerdeki insanları da etkilemeleri neticesinde kriz daha çok tetiklenmiş, bu durumda krizin derinleşmesine neden olmuştur.

Tablo 5: İspanya'da İşsizlik Oranı (%): 2006-2016

Kaynak: Dünya Bankası

İspanya'da sol partilerin ve sol görüşün güçlenmeye başlaması 2011 yılındaki sokak olaylarının başladığı dönemdir. İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) hükümetinin başbakanı olan Jose Luis Rodriguez Zapatero tıpkı Yunanistan'daki Yorgo Papandreu gibi krizi iyi yönetememiş ve İspanya halkına kemer sıkma politikalarını dayatmıştır. %43,9 gibi yüksek bir oranla iktidar olmasına rağmen yanlış ekonomi politikaları, IMF VE AB'nin politikalarına ve baskılarına karşı koyamaması ve son olarak yapılan yanlış özelleştirmeler halkın gözünden düşmesine neden olanlardan bir kısmıdır. Özellikle kendi partisinin seçmen kitlesini oluşturan işçilerin haklarını savunmak yerine özelleştirmeye karşı çıkan işçileri tutuklatması olayların büyümesine devamında kendisine destek veren ayrılıkçı eyaletlerde bile oylarının erimesine neden olmuştur. İşte bu halk hareketlerinin içinden PODEMOS adıyla yeni bir radikal sol parti doğmuştur.

PODEMOS 2014 tarihinde Pablo Iglesias Turrion önderliğinde kurulmuş bir harekettir ve SYRIZA'nın Avrupa'da yarattığı havaya ek olarak İspanya'da yeni oluşan solun lider partisi olmuştur. İspanya için önemli olan Lizbon Antlaşması'na, mevcut hükümetin kemer sıkma politikalarına, AB'ye ve IMF'e karşı çıkarak halkın gözünde popüler hale gelmişlerdir. İlk kurulduğu günden itibaren parti üye sayısını hızla arttırmış ve İspanya'da en yüksek üyeye sahip ikinci parti konumuna ulaşmıştır. Kendilerini göstermek ve Avrupa içerisinde muhalefet olmak için ilk olarak Avrupa parlamentosu seçimlerine girmiş %7,98 ile İspanya'nın dördüncü partisi olmuştur. Kendilerini Anti Kapitalist Sol olarak nitelendirmekte olup, HP-PSOE'nun oluşturduğu bazı anayasal maddelere karşı çıkmıştır. Özellikle kürtaj haklarını savunması çoğu kesimce olumlu karşılanmış ve destek görmüştür. Ayrıca İspanya'nın siyasi ve ekonomik birliğini bozduğunu düşünerek NATO'dan çıkılmasını istemesi ve AB-IMF ekonomi politikalarını reddetmesi İspanya halkının PODEMOS'a olan desteğini artırmıştır. 2015 İspanya yerel seçimlerine katılmama kararı alıp tüm gücünü 2015 yılında yapılan İspanya genel seçimlerine harcamış ve başarılı da olmuştur. Genel seçimlerde %20,65 oy alarak Halk Partisi ve PSOE'den sonra üçüncü parti oldu. Bu durumda İspanya'da geleneksel hale gelen iki partili hükümet tabusunu kırmayı başardı ve kurulacak olan hükümete ortak konumuna geldi.

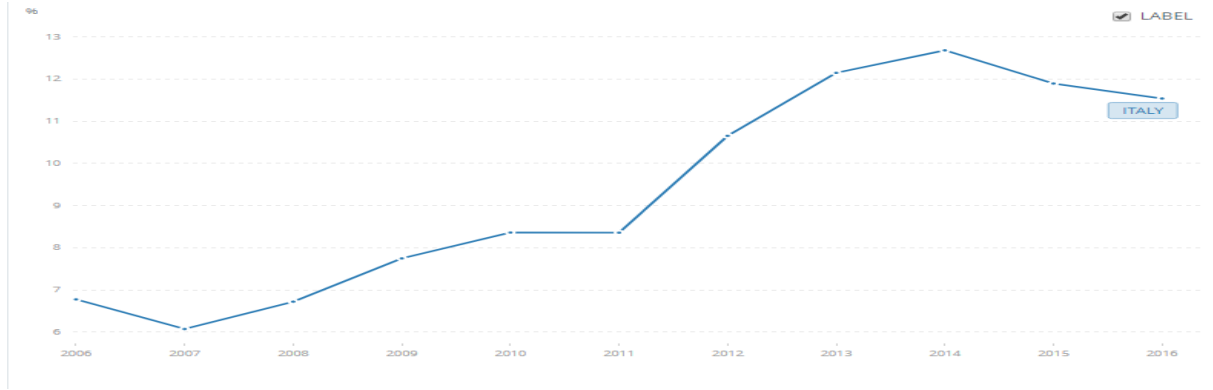
2015 yılında koalisyon hükümeti görüşmelerinden sonuç alamayan İspanya erken seçime gitmiş ve PODEMOS'ta daha da güçlenmek için Birleşik Sol, Eque ile Bask, Katalunya, Aragon, Navarra ve Endülüs eyaletlerindeki yerel sol partilerle birleşme kararı almış ve adını UNİDOS PODEMOS (Beraber Yapabiliriz) olarak değiştirmiştir. Son olarak patlak veren yolsuzluk olayları ve İspanya başbakanı Mariano Rojoy'a karşı gensoru verilmesi PODEMOS'u güçlendirmeye devam etse de hala sorunların çözülememesi ve halkın ekonomik durumunun düzelememesi PODEMOS'u istediği gibi diğer görüşlere karşı çıkmasında engel oluşturmaktadır. Yunanistan'daki halk hareketleri ve bu hareketlerden doğan SYRIZA'nın güçlenmesi, İspanya'da sokak protestolarından doğan PODEMOS'un güçlenmesini sağladı. Bu durumda Avrupa'nın turizm ve ekonomide güçlü olan İtalya'da sol hareketlerin güçlenerek yönetimde söz sahibi olmasını sağladı.

2.3 İtalya

İtalya 2008 ekonomik krizine hazırlıksız yakalandı. Mevcut hükümetin ekonomi politikalarının zayıf olması ve kamuda artan borçlanma krizin ağır hissedilmesine neden oldu. AB içerisinde en çok borçlanan ülkelerden biri olan İtalya, ekonomik daralma sürecine girdi ve %7'lik daralmayla 2010 yılına kadar olumsuz yönde ilerledi.(Yılmaz, 2014, Ankara Sanayi Odası, 2017) İtalya ekonomisi 2008 kriziyle büyük bir yara almış ve çoğu tahminciye göre 2020 yılına kadar şu anki durumuna dönemeyeceği vurgulandı. IMF'in İtalya konusunda büyüme oranlarını geriye çekmesi ve kredi notunu düşürmesi hükümeti zora sokmuş diğer ülkelerdeki gibi kemer sıkma politikalarını uygulamaya koydu. İtalya halkının da tepkisi diğer ülkelerdeki gibi gecikmedi, sokaklara çıkan halk hükümete karşı protesto yürüyüşleri düzenledi ve çalışanlarda grev hakkını kullandı. İşsizlik oranları %11 seviyelerini görürken bankacılık sistemi de krizden etkilendi ve borçlanma yoluna giderek krizi daha da derinleştirdi. IMF'in İtalya'ya karşı önerdiği reform ve ekonomik paketleri de halk kabullenmek istemedi ve borcu borçla ödemeyi tercih eden hükümete ve buna destek veren partilere karşı tavır aldı.(BBC TÜRKÇE, 2017)

Tablo 6: İtalya'da İşsizlik Oranı (%): 2006-2016

Kaynak: Dünya Bankası

Krizin etkilerini yeni göstermeye başladığı İtalya'da 2008 yılında yapılan seçimlerde Silvio Berlusconi liderliğindeki PDL partisi (Merkez Sağ Koalisyon) seçimleri %47,3 oy oranıyla kazandı. İlerleyen yıllarda kişisel varlığını ve gücünü kendi siyasi ve ekonomik çıkarları için kullanmaya başlayan Berlusconi zaten ekonomik bunalımda bulunan İtalya halkının gözünden düşmeye başladı ve kendisine karşı tepkiler gitgide arttı. Berlusconi İtalya'da yaşanan hassas dönemde sadece AB ve IMF programlarını halka dayatmış kendisi ülke siyaseti ve ekonomisinden uzak ve umursamaz tavırlar içinde yer almıştır. Hakkında çıkan yolsuzluk ve gayriahlaki iddialar sonucunda istifasını vererek İtalya siyasetinden uzaklaşmış yerini ekonomist Mario Monti'ye bıraktı. Ancak İtalya parlamentonun alt kanadında yapılan oylamada, tartışmalı ekonomik önlemler paketi, milletvekillerce kabul edilmesi kendisinin de yönetimde işinin kolay olmadığını göstermiştir. Ülkede ekonomik krizin önlenmesi ve mali istikrarın korunabilmesini amaçlayan köklü ekonomik önlemlere parlamentonun üst kanadı olan senatonun onay vermesiyle Monti dönemi başlamış oldu ve bir ekonomistin ülkenin başına geçmesi İtalya ekonomisi açısından nispeten rahatlamaya yol açtı. İtalya'daki hükümet değişimi, ülkenin borçlanma faizinin kritik bir baraj olan yüzde 7 seviyesinin üzerine çıkmasıyla İtalya'nın bu borç seviyesinden dönmesini zorlaştırdı ve yeniden kriz durumuna giren İtalya'da halk tekrardan sokaklara çıkmaya başladı.(BBC TÜRKÇE, 2011)

Bu siyasi ortamda tıpkı Yunanistan ve İspanya'daki gibi sokak hareketlerinden yeni radikal sol parti doğdu. İtalyan komedyen ve aktör Beppe Grillo'nun liderliğini yaptığı Beş Yıldız Hareketi (MoVimento 5 Stelle) 2013 seçimlerinde oyların %25,5'ni alarak sürpriz yaşattı. Pier Luigi Bersani liderliğindeki merkez Sol Demokratik Parti'nin (PD) başını çektiği sol seçim ittifakı "Italia Bene Comune" oyların % 29,5'ini alarak seçimden birinci çıkması İtalya'da bozulan siyasi ve ekonominin faturasını sağ partilere çıkardığı görüldü. Tekrar Beş yıldız Hareketi'ne dönecek olursak bu hareketin ve radikal solun İtalya'da nasıl yükseldiğini incelersek Grillo'nun seçmenlerine verdiği 5 siyasal vaat hem siyasal hareketinin anlamını hem de solun nasıl yükseldiğini kanıtlamaktadır. Bu 5 siyasal vaat içinde yer alanlar; herkese internette özgürlük (sınırsız ve ücretsiz internet bağlantısı), herkes için ücretsiz ve temiz suya erişim hakkı, ücretsiz toplu taşıma hakkı, çevrecilik ve doğanın korunması ile sürdürülebilir kalkınmadan oluşmaktadır.

3. KRİZDEN SONRA SAĞ GÖRÜŞÜN YÜKSELİŞE GEÇTİĞİ ÜLKELER

3.1 Almanya

Avrupa açısından 2008 krizinin sol partiler, radikal sol hareketler ve sol görüşlerin 2007-2015 yılları arasında yayıldığı ve popüler hale getirdiği dönem fazla uzun sürmemiş ve krizin devam etmesi halkların bu duruma çare bulamayan siyasal partilere karşı tekrar tepki gösterdiği dönemlere girildi. Günümüze doğru gelindiğinde AB içerisinde bitmeyen siyasi ve ekonomik kaos sonrası bu durumdan kurtulmak isteyen ve tek başına hareket edince daha çok refaha ulaşacağını düşünen Britanya'da referanduma gitti ve sonucunda AB'den çıkma kararı (Brexit) 'nı aldı. Devamında ABD'de yapılan seçimlerde göçmen karşıtı Trump'ın seçimleri kazanmasının Avrupa'da radikal sağ görüşlü partileri olumlu yönde etkilemesi ve son olarak Suriye'de yaşanan iç savaşın Avrupa'ya mülteci akınını başlatmasıyla Avrupa içinde sosyal ekonomik ve siyasal düzeni bozması yeni bir sağ partiler döneminin başlamasına yol açtı. Sol ve sağ partiler içerisinde halk üzerinde kararsızlığın olduğu Almanya, Fransa ve Hollanda'da aşırı ve ayrılıkçı sağ partiler yükselişe geçti ve Avrupa içerisinde radikal sağ akım yayılmaya başladı.

İncelemeye Almanya ile başlamak daha doğru olur. Çünkü Fransa ve Hollanda gibi ülkelerde sağ partiler pek güçlü sayılmaz. Almanya'da ise sağ partilerin varlığı çoğunlukta bunun sebebi de 2.Dünya Savaşı'nın sonlarından beri Nazi yönetiminden kalan zihniyetin azınlıkta olsa varlığını sürdürmesi ve halkı etkileme gücünü elinde bulundurmasıdır. Almanya 2008 Ekonomik krizinden etkilenmesi dolaylı yollarla oldu. Bunun nedeni AB'nin tüm gücünü elinde bulundurmasından kaynaklanır. Ekonomik yönden Avrupa'nın çoğu ülkesinden güçlü olması ve güçlü mali kaynaklarına sahip olması krizden etkilenmesini geciktirdi. Yunanistan, İspanya ve İtalya'da ekonomik durumun kötüye gitmesi ve Almanya'nın AB'nin ana ülkelerinden birisi olduğu halde bu ülkelere yardımda gecikmesi bu bölgelerde yaşayan insanlarda Almanya'ya ve AB'ye olan güvenin düşmesine neden oldu. Bu durumun sonucunda da Almanya ekonomik krizden etkilenmeye başladı. Mevcut Merkel yönetiminin Yunanistan'a borç vermekte gecikmesi ve ağır koşullar öne sürmesi tepkilere neden oldu fakat Almanya bu durumdan en az etkilenecek Avrupa içinde kârlı çıkan ülkelerin başında yer aldı.

Almanya'da radikal sağ hareketlerin büyüyerek Avrupa'ya yayılması ve Fransa ve Hollanda gibi ülkelerdeki radikal sağ partileri güçlendirmesi krizin etkilerinden çok Dünya genelinde yaşanan siyasi olayların ekonomiyi ve refah düzeyini etkilemesi sonucunda olmuştur. Zaten 11 Eylül saldırılarında beri Avrupa genelinde İslam karşıtı hareketler ve Müslümanlara olan güvensizlik 2008 Ekonomik Krizi'nin bahanesiyle daha da büyüdü ve radikal sağ partilerin beslenme konusu oldu. Özellikle Almanya'da başlayan aşırı milliyetçi ve çok kültürlülük karşıtı hareketler sağ partilerin seçim programlarına da girerek taraftar toplamalarına yardımcı oldu. Özellikle son dönemde yaşanan Suriye Krizi'yle göçmen karşıtlığı, göçmen sayısına ilişkin kota koyulma kararları ve sosyal hizmetlerden yararlanma imkanlarını kısıtlama isteği büyük ilgi gördü ve desteklendi. Almanya'da Nazilerle birlikte klasik sağ görüşün zayıflaması radikal sağ görüşleri yükseltmeye başlamış bu durum önce 1990 yılındaki göçmenlik karşıtı hareketler daha sonrasında da 2005 yılında yaşanan göçmen düşmanlığı hareketleriyle zirveye ulaşsa da 2008 yılında yaşanan kriz ilgiyi ekonomik olaylara çevirmiş ve radikal sağı durgunlaştırmıştır.

Fakat krizin etkilerinin geçmesi ve güçlendirmesi yeniden bu hareketleri güçlendirdi ve tıpkı radikal sol hareketlerde olduğu gibi sokak hareketlerinin içinden yeni sağ akım partiler çıkmaya başladı. İlk başlarda kurulan sağ partiler Yahudi karşıtlığı üzerinde durmakta ancak sonradan değişen bu partiler aşırı milliyetçi ve Müslüman karşıtı girişimleri destekler hale geldi.

2008 krizi sonrası Almanya'da iş, maaş, refah düzeyi ve kamu harcamaları üzerinde kaygıların oluşmasını tetikledi. Özellikle göçmen kesimdeki Romenler ve Müslümanların ucuz işgücü ve düşük ücretle çalışması ekonomisi gelişmiş ülkelerde sorunlar yarattı. Finansal krizin etkisiyle de İslamofobi yanlısı hareketler güçlenmeye başladı ve krizden kurtuluş olarak çoğunluğu Müslüman olan göçmenlerin dışlanması gerektiği savunuldu.(KALLİS, Aristotle. SETAV (2015). Kemer sıkma politikalarının diğer ülkelerdeki halklara dayatılması aşırı sağ hareketlerin güçlenmesinde büyük etki yarattı. Almanya'da bu hareketlerin öncülüğünü PEGİDA (Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansız Avrupalılar) isimli sokak hareketi üstlendi. Hristiyan-Yahudi hakimiyetindeki Batı kültürünü koruma hakkını savunmak için sokakta bulunduğunu söyleyen PEGİDA, Dresden'de 200 kişilik küçük bir grup olarak protestolarına başladı ve o tarihten bu yana her hafta sokak yürüyüşleri başlattı. Kısa sürede 7 bin 500 olan protestocu sayısı, bir hafta sonra 10 bini, sonraki hafta ise 15 bini buldu ve gün geçtikçe Avrupa geneline yayılarak çok sayıda kişiden destek görmeye başladı.(BRENNER, Yermi. Aljazeera Türk, 2014) Sokak hareketlerinin ve Almanya genelinde yükselen göçmen karşıtı görüşlerin birleşmesiyle yakın zamandaki seçimlerde Alman solu olarak gösterilen Sosyal

Demokrat Parti (SPD) lideri Martin Schulz'un ülke siyasetinde gücünü kaybetmiş ve Alman sağının günden güne yükselmesiyle ekonomik kriz ve siyasal krizden çıkılacağını düşünen kişi sayısı artmaya başlamıştır. Bu yüzden Avrupa'da yükselen sol akıma karşı çıkan yeni bir sağ görüş akımı yayılmaktadır.

3.2 Fransa

Fransa 2008 kriziyle birlikte durgun döneme girmiş büyüme oranlarında düşmüş, ekonomisi küçülmeye başlamıştır. Avrupa ülkelerinin içinde bulunduğu zor durum ve AB'nin geleceğinin belirsizliği Fransa'yı da derinden etkilemiştir. Fransa içerisinde aşırı sağ partilerin durdurulamayan yükselişi özellikle Fransa'da yaşanan terör olaylarının sorumlusu olarak gösterilen Müslümanlara karşı islam karşıtı propaganda yapımlarıyla kendilerine taraftar toplamışlardır. Bu durum iktidar olamaları bile güçlü muhalefet olma imkanı sağlamıştır. Fransa siyasi ve ekonomik kargaşa içerisinde seçimlere giderken çoğu zaman iki farklı görüş öne çıkmıştır. Bu görüşler Avrupa ve ABD yanlısı adaylarla Rusya yanlısı adaylar arasında çıkan çekişmelerden doğmuştur. Adaylar ekonomi çerçevesinde propaganda yapmaktan çok Suriye Krizi ve bu kriz sonucu gelen mültecilerin kültürel uyumsuzluğunu ön planda tutmuşlardır. Örnek olarak son dönemdeki seçimler daha yakından incelendiği zaman aşırı sağın adayı Le Pen Fransa'nın Britanya'daki gibi referanduma giderek Frexit kararı alınması gerektiğini ve bunun sonucunda da Fransa'da ekonominin düzeleceğini kültürel yozlaşmanın son bulacağını savunmuştur. Almanya etkisinde bulunan AB'nin ortak politikalarını reddederek Fransa ulusal bağımsızlığını engellediğini ve ekonomik olarak bağımlı hale geldiğini savundu. Diğer ülkelerde yükselen radikal sağ partilerin ABD yanlısı davranmasının aksine Rusya ile daha yakından ilgilenilmesi gerektiğini bildirdi ve Kırım'ı Rusya'nın parçası olduğunu söyleyerek Rusya yanlısı tutumunu pekiştirdi.

Fransa'da diğer aşırı sağın yükseldiği ülkelerin aksine burada bulunan sağ görüşlü partiler Rusya'ya yakınlık gösterirken liberal görüşlü fakat kendisini sol olarak tanımlayan lider Macron ise ABD yanlısı tutum izledi. Diğer ülke partilerinden farklı olarak değinilmesi gereken özel konu ise Fransa'da yabancılara karşı önyargılı olunması görüş ayrımı yapılmaksızın aynı fikirde bulunulan tek konudur.

Örnek olarak hem Le Pen hem de Macron'un üzerinde anlaştıkları tek ortak konu Türk insanına ve Türkiye'ye karşı olumsuz düşünce içinde bulunmalarıdır. Fransa ekonomik krizle uğraştığı dönemde Cezayir ve Fas'tan gelen mültecilere Suriye'den gelen mültecilerin de eklenmesi ekonominin bozulmasının nedeni olarak görülmüştür. Buna karşın yine sağ ve sol görüşlü liderlerin üzerinde anlaştığı konu göçmenlere kota getirilmesidir. Çünkü ucuz iş gücü olmaları ve sosyal haklardan yararlanmaları Fransa'da yerleşik bulunan halkın ev ekonomisinin bozulmasına ve refahının düşmesine yol açmıştır.

Fransa ekonomisinin toparlanmaya başladığı dönemde gündeme gelen bu seçimde, adaylar seçmenlere hitaben yaptıkları konuşmalarda sıkça ekonomi propagandası yapmışlardır. Aşırı sağ görüşün ekonomi politikalarını inceleyecek olursak; Le Pen düşük ve orta gelirli ailelerin yaşam kalitesini iyileştirmeye öncelik verileceğini söylemiştir. Fransa'nın AB içinde yer almasıyla ekonomisinden fazla taviz verdiğini belirtmiş ve siyasi olarak Frexit kararını halka sunacağını duyurmuştur. Bunun sonucunda ise Avrupa'nın ortak para birimi olan Avro para biriminden çıkıp tekrar Frank'a döneceğini bununda ekonomiyi canlandıracağını söylemiştir. Krizlerden kaçışın ve ekonomisinin sağlam kalmasının tek yolunun, milli değerlere geri dönülmesi ve bazı kurumların millileştirilmesi ile sağlanacağını ayrıca devlet alacaklarının yeniden yapılandırılması gerektiğini partisinin seçim programında belirtmiştir.

Macron ise Fransa ekonomisinde daha fazla liberalleşmeyle birlikte kamu kurumlarının daha çok bağımsızlaşması gerektiğini ileri sürerek, Avro'da kalınmasını ve bu para birimi üzerinden halka teşvik primi verilmesi gerektiğini savunmuştur. En önemli sayılacak ekonomik vaadi ise mesleklere göre emekli yaşının belirlenerek işgücünden daha fazla verim alınması ve böylece tasarrufun sağlanabileceğini savunmasıdır.

Siyasi olarak alınacak önlemlerin Fransa ekonomisini rahatlatacağını Ulusal Cephe Partisi lideri Le Pen savunmuştur. Bu önlemler;

1. Fransız milliyetçiliğinin savunulması.
2. Toplumsal muhafazakarlığın ön planda tutulması.
3. Fransa Ekonomisi'nin korumacı tutum sergilemesi.
4. Hem Küreselleşmeye Hem de AB'ye karşı çıkılması.

Avrupa ülkelerine özellikle de Fransa'ya yaşanan göçün ekonomiyi ciddi şekilde bozması ve sağlık harcamalarının artması Fransız'ların da Le Pen'e destek vermesini kolaylaştırıcı sebepler oldu. Bu duruma tepki olarak başlayan aşırı sağ hareketler ekonomik korumacılıktan yana tavır aldı.2008 Ekonomik Krizi Fransa'da aşırı sağın yükselmesiyle sonuçlandığının göstergesi Ulusal Cephe'nin oylarını 2007'den bu yana her seçim artırması ve Sosyalist Parti'nin her seçimde oylarını giderek düşürmesi gösterilebilir. Aşırı sağın yükselişini dikkate alırken diğer yandan Fransa'da yaşayan azınlıkların başında gelen Müslümanların bu durumdan hoşnut olmamasını ve Le Pen'e destek vermeyerek Macron'dan yana tavır almalarını sağladı. Çünkü hemen her halk ile buluşmasında Le Pen sürekli olarak islam karşıtlığı hareketlerde bulunmuş ve seçimi kazandığı takdirde camileri kapatacağını söylemesi islami kesimden sıkça tepki almıştır. Nato'nun ve AB'nin ABD çıkarlarına hizmet ettiğini savunarak sürekli olarak Rusya yanlısı tavır alması da önce aşırı sağ kesimden destek görmüş fakat seçimler sırasında ikinci tura geçileceği zaman desteğin azalmasına neden olmuştur. Macron'un ise seçim taktiği olarak ikinci turda kazanması halinde özellikle Afrikalı Müslümanları sahipleneceği ve daha çok mülteci alacağını söylemesi oyların Macron'a gitmesinde etkili olmuştur.

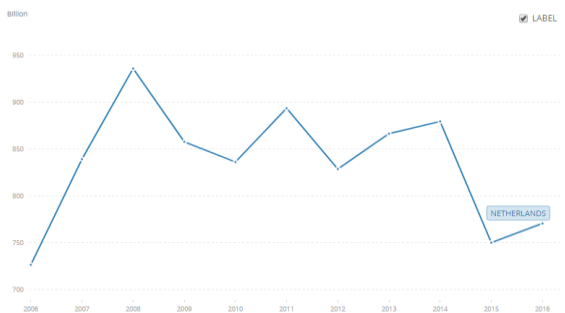
Macron'un diğer bir ekonomik vaadi ise gençlerin daha fazla çalışmasını sağlayarak 50 yaşının üzerindekiilerin daha az çalışmasıyla verimin artacağını savunmasıydı. 18 yaşından itibaren her gence kültürel faaliyetlere ulaşabilmesi için 515 avroluk çek ve çalışanların maaşlarında yapılan kesintilerin kaldırılacağı görüşlere de yer verilmişti. Kamu harcamalarını azaltarak ekonomik büyümeyi hedeflemekteydi. Ayrıca yürürlükte olan OHAL uygulamasını yeniden değerlendireceğini, ekonominin büyümesindeki en büyük engel olarak OHAL'i gördüğünü ve bu uygulamanın kaldırılacağını belirtiyordu. Macron kendisinin seçilmesi durumunda AB'nin artık krizlerden etkilenmemesi için kendisini yenilemesi gerektiğini aksi durumda Frexit kararını uygulamak için referanduma gideceğini de belirtiyordu.

Fransa'da yapılan seçimlerde Macron'un kazanması, Fransa halkının ayrıştırıcı, kibirli veya kendisini alt gelir sınıfından üstün gören Le Pen'e değilde toplumsal barış ve birlik içerisinde Fransa'nın büyümesi ve ekonomisinin canlanması gerektiğine inanıldığını göstermesi olarak yorumlanabilir. Fransa halkı körü körüne AB'den ayrılıp tek başına olmaktansa Fransa ile daha güçlü bir AB istediği söylenebilir. (Keskin ve Boyraz, SETA, 2017)

3.3 Hollanda

Hollanda 2008 krizini Avrupa'da durgunluk ve gerileme içerisinde uzun süre geçiren ülkelerden biridir. Ekonomisinin tarıma ve teknolojiye dayanması krizin etkilerini hafif atlatmasına neden olsa da sektörlerin birbirini tetiklemesinden kaynaklı durgunluk dönemine girmiştir. 2009 yılında % 4 oranında ekonomisi küçülen Hollanda 2010 yılında ihracatın etkisiyle % 1,8 büyürken, iç pazarda olan talebin düşmesi piyasalarını olumsuz etkilemiştir. Özel tüketimler çok az da olsa yaşanan artışı 2010 yılında büyümeye döndürmüştü de bu oran istenilen büyüklükte olmamıştır. Bu durumda, işsizlik oranındaki artış ve ücretlerdeki yükselişin artmamasında etkili olmuştur. 2010 yılından sonra Hollanda ekonomisinde bir miktar artış gözlenmiş ancak bu artışta o dönem soğuk geçen kış mevsiminin enerji tüketimini artırması etkili olmuştur. Krizde olduğu içinde yatırım harcamaları düşmüş ve kamu harcamaları azaltılmıştır. Krizin emlak ve inşaat sektörünü en çok etkilemesi bu sektörlerdeki yatırımları 2009 yılına göre daha da düşürürken, Hollanda ekonomisi dünya ticaretinde yaşanan olumlu gelişmelerde önemli ölçüde faydalanmış ve net ihracat ekonomik büyümeye en önemli kaynaklarından biri olmuştur. Net ihracata dayalı ekonomik büyümesi ticaret dengesinde olumlu gelişme sağlamıştır. Cari hesap dengesindeki iyileşme kriz öncesinden daha iyi duruma getirerek GSYH'nin % 6,5'u oranının üzerine çıkarttı.(T.C BAŞBAKANLIK-Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2012:72)

Tablo 7: Hollanda GDP(milyar): 2006-2016

Hollanda'nın Yıllık Büyüme Oranı (%): 2006-2016

Kaynak: Dünya Bankası

Kaynak: Dünya Bankası

Hollanda krizi derinden hissetmesine rağmen hızlı toparlanması siyasetinde de olumlu gelişmeleri yaşattı. Diğer ülkelerdeki sokak olaylarının görülmemesi bir yana her seçim sonucunda sürekli bir uzlaşma ve kararlılık içerisinde hükümetler kuruldu ve ülke yönetildi. Ülkede fazla sayıda bulunan göçmenlerde Hollanda ekonomisine katkıda bulunarak gelişmesini sağladı. Yine bu dönemlerde turizmden oldukça fazla gelir elde eden Hollanda özellikle yetiştirdiği lale ve hayvansal temel gıdalardan önemli oranda gelir elde etti. Bu durumda sakin günler geçirmesini sağladı. 2015 yılından sonra ise yaşanan Suriye Krizi ve 2008 krizinin geride bıraktığı etkilerinden kurtulamayan diğer AB üyesi ülkeler Hollanda ekonomisini ve siyasetini yeniden hareketlendirdi. Mültecileri kabul etmek istememesi ve içinde bulunan göçmen ve mültecilere insanlık dışı uyguladığı tutumlar Hollanda içinde radikal sağın giderek güçlenmesine ve yönetimde egemen olmasına sebep oldu.

Hollanda'nın geri kalan siyasi partileri de popülist sisteme ayak uydurarak birbirleriyle yarışmasına islamofobik tavırlar başta olmak üzere yeni yeni kanunlar getirerek ve siyasi parti programlarına bu uygulamaları koyarak Hollanda içerisinde kutuplaşmanın artmasına yol açtı.

2017 yılının Avrupa'da seçimler yılı ve radikal sağ partilerin güçlendiği bir yıl olarak görülebilir. İnceleyeceğimiz son ülke ise Hollanda olacak. Hollanda'da Avrupa genelinde yaşanan ekonomik kriz ve terör olaylarından etkilenmiştir. Bu olayların sonucunda da radikal sağ partilerin yükseldiği bir diğer ülke oldu. Başta Avrupa içinde yaşanan terör olayları sonrasında da yaşanan Suriye Krizi sonucunda Avrupa'ya yaşanan mülteci akınından Hollanda en çok etkilenen ülke olmuştur. Sonucunda aşırı sağ partiler yükselişe geçmiş ve gündemi belirlemişlerdir. Britanya'nın Brexit kararı devamında Trump'ın seçimleri kazanmasıyla güç kazanan sağ partiler hızla yükselişe geçti. Bu kapsamda özellikle son seçimlerde Hollanda'da bütün siyasi partiler programlarını belirlerken ekonomik ve siyasal anlamda islam karşıtlığı ve AB'den ayrılma konusunda ortak fikirlerde bulundular. Seçime giren tüm siyasal partiler islami sembollerin yasaklanacağını ve camilerin kapatılacağını belirtti. Dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri ise Hollanda'da yaşayan alt gelir sınıfı vatandaşlar. Çünkü bu sınıfı oluşturanların çoğu Müslümanlardan ve Afrikalılardan oluşmaktaydı. Hollanda bir yandan islamofobik tavırlar içinde bulunurken bir yandan da olası Müslümanların ülkeyi terk etmesi durumunda ekonomik dengenin nasıl sağlanacağı tartışılmaktaydı. Bu çerçevede ülkede yükselen radikal sağ partiler asıl sorun olarak ekonomiyi düzeltmekten çok oylarını arttırmak için popülizm yapmakta ve ülke genelinde Müslüman ve Türk karşıtlığı konularında propaganda yapmaktaydılar. 2008 Krizinin Hollanda siyaseti açısından büyüttüğü isimlerden biri de Geert Wilderştir. Wilders'in ülke ekonomisinin bozulmasının sebebinin İslam'ın Hollanda'da yayılması ve mültecilerin sosyal haklardan yararlanması olarak görmüş bunun önüne geçmek içinde sınırların kapatılması ve kapalı ekonomi sisteminin benimsenmesi gerektiğini savunmuştur.

AB karşıtı radikal sağ partilerin, Müslümanlar başta olmak üzere Hollanda'daki göçmenlere karşı çıkmaları, İslamofobik söylemlerde bulunmalarının yanı sıra, Hollanda'nın AB'den çıkması (Nexit) konusunda Hollanda halkını etkileyen ve gün geçtikçe daha çok taraftar bulan radikal sağ akımı dikkatle takip etmek gerekir. Çünkü AB içerisinde etkisi büyük olan Hollanda'nın AB'den olası bir ayrılma kararı vermesi başta AB olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinin ekonomilerini ve siyasetini de etkileyecek hatta daha kötüye gitmesine yol açacaktır. Olası bir AB'nin dağılması sonucunda ise bu işten tek karlı çıkacak ülke ABD olacaktır. Çünkü dolar karşısında halen gücünü koruyan Avro değerini kaybedecek ve her ülkenin kendi para birimini uluslararası sisteme tekrar oturtması ve ekonomilerini düzeltmesi uzun zaman alacaktır. (Güneş Gazetesi, 2017)

4. SONUÇ

2008 Ekonomik Krizi ABD'de başlayıp tüm Avrupa'yı etkisi altına aldı. AB ülkeleri ekonomik anlaşmalardan dolayı zor durumlara düşerken gerekli önlemleri alamayan birçok Avrupa ülkesinde sokak olayları çıktı. Bu kitlesel hareketler sırasıyla diğer ülkeleri de etkisi altına alırken kimi ülkelerde radikal sol partiler kimi ülkelerde de radikal sağ partiler kriz ortamında güçlenerek yönetimlerde söz sahibi oldular. Yunanistan, İspanya ve İtalya'da kitlesel sokak hareketlerin tercihleri radikal sol partiler oldu. Bunun sebebi geçmişinde de kendilerine has yaşayan ve AB'yi bir türlü kabullenememe hissi olması ve halkların daha özgür yaşama isteğidir. Özellikle krizin emlak ve inşaat sektörlerini etkilemesi ve gayrimenkul fiyatlarını düşürmesi radikal solun yükseldiği ülkelere pek etkisi olmamıştır. Çünkü örnek alınan bu üç ülke ve geriye kalan radikal solun yükseldiği ülkelerin ortak noktası ana gelir kaynaklarının turizm olması ve içlerinde zaten öncesinde halkların daha önceki dönemlerde isimleri yolsuzluk olaylarına karışmış liderlerin sağ tabanlı muhafazakar görüşlü liderler olmasıdır. Radikal solun yükseldiği ülkelerde asıl krizin etkilediği olay bu ülkelerde yerli ve milli üretim kaynaklarının olmaması ve yerel markaların başta Avrupa olmak üzere diğer ülkelerdeki ürünlerle rekabet edememesinden kaynaklanmıştır. Krizin sonucunda önlem olarak

uygulanan kemer sıkma politikalarına ise sol partilerin desteklediği sokak hareketleri karşı çıkmış ve kendi görüşlerindeki siyasal partileri yönetime seçerek hane halkı gelirini eritmeden krize çare aranması gerektiğini savunmuşlardır.

Radikal sağ ise 2008'den sonra yükselişe başlamıştır. Ancak iktidara yürüyüşleri 2015 yılından itibaren daha da hızlanmıştır. Başta sağ partilerin yükseldiği ve Avrupa'da dengelerin değiştiği dönemde baz alınan üç ülke Almanya, Fransa ve Hollanda'yı örnek alarak açıklayacak olursak bu ülkelerde sağ partilerin yükselmesinin diğer önemli sebepleri Trump'ın ABD seçimlerini sürpriz olarak değerlendirilecek şekilde kazanması ve yıllardır zaten Avrupa için sorun olan mülteci krizleri serilerine son olarak Suriye'nin de eklenmesi devamında da yabancı milletlere karşı olan düşmanlık olarak görülebilir. Ancak bu ülkelerde başlayan ve genele yayılan ırkçı hareketlerin nedenleri yine ekonomik tabanlı olmuştur. Mülteci ve göçmenlerin çok bulunduğu bu ülkelerde aylık bazda düşük ücretlere çalışılması o ülkede yaşayan kişilerin kazandığı aylık ücretleri de etkilemiş ve düşürmüştür. Ayrıca mülteci ve göçmenleri oy potansiyeli olarak gören bu ülkelerdeki mevcut iktidar partileri kendi vatandaşlarına verilmeyen sosyal hakları ve sağlık sigortalarını mülteci ve göçmenlere vermesi yerel halklarda da sorunlar çıkmasına ve kendilerine karşı sokak hareketlerine dönmesine yol açtı. Ayrıca Britanya'da yapılan referandumdan çıkan Brexit kararı Avrupa içerisinde de ayrılıkçı milliyetçi hareketleri destekler hale gelmiş ve radikal sağın yükseldiği ülkelerde AB'ye karşı ayrılıkçı hareketleri doğurmuş ve AB'yi dağılma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiştir.

Sonuç olarak 2008 krizinin 2007-2015 seneleri içerisinde Avrupa'da karşı gelmeyi ve marjinal görüşlerin ekonomik görüşlerinin yükselmesini tetikleyerek Avrupa'da radikal solun yükselmesine neden oldu. Buna karşılık 2015 senesinden günümüze doğru gelindikçe yükselen radikal sol partilerin Avrupa ve AB ekonomisine çare olarak görülmemiş ve yine karşı hareket olarak aşırı milliyetçi hareketlerin güçlendiği yeni radikal sağ partiler dönemini başlatmıştır.

KAYNAKÇA

(2012). 'Küresel Krizin AB Üyesi Ülke Ekonomilerine Etkileri ve Gelecek Döneme İlişkin Beklentiler' T.C BAŞBAKANLIK-Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Dergisi ss.72

(2015). 'Yunanistan seçimlerini kazanan Syriza kimdir?' BBC Türkçe (04.07.2017)

AŞIRAN, Abdullah (2017) 'Hollanda'da Aşırı Sağın Yükselişi' Anadolu Ajansı (08.06.2017).

BAYRAKLI, Enes ve GÜNGÖRMEZ, Oğuz (2017). 'Hollanda Parlamento Seçimleri ve Aşırı Sağın Yükselişi' Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Dergisi sayı:194, ss. 8-25.

BRENNER, Yermi (2014). 'Almanya'da Aşırı Sağın Yükselişi' Aljazeera Türk (05.06.2017)

Çağırıcı, Mehmet (2009). Krizdeki Kapitalizme Tek Alternatif ; Yeni Sosyalizm, Siyah Beyaz Yayınları, 1. Baskı, İstanbul

EKİNCİ, Mehmet Uğur (2015). '5 Soru: Yunanistan'ın Yol Ayrımı' <https://www.setav.org/5-soru-yunanistanin-yol-ayrimi/> (07.06.2017)

HIDIR, Özcan (2016). 'Hollanda'da Yeni Nesil Aşırı Sağ, AB Karşıtlığı ve "Nexit"'. Güneş Gazetesi (25.07.2017)

İDİL, Neşe (2015).. 'Syriza ve Podemos'un yükselişi: Avrupa'da bir hayalet dolaşiyor!' Radikal Gazetesi (09.06.2017)

KALLİS, Aristotle (2015). 'Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi' http://file.setav.org/Files/Pdf/20150313172544_avrupada-radikal-sagin-yukselisi-pdf.pdf (15.07.2017)

KESKİN, Kazım ve BOYRAZ, Hacı Mehmet (2017) Fransa'da Aşırı Sağın Yükselişi ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri <https://setav.org/assets/uploads/2017/04/FransadaAsiriSaginYukselisi.pdf> (15.07.2017)

ÖRMECİ, Ozan (04.03.2013) 'İtalya Genel Seçimleri ve Beppe Grillo' <https://www.politikaakademisi.org/2013/03/04/italya-genel-secimleri-ve-beppe-grillo/> (04.08.2017)

ÖZKAN, Yusuf (2017). 'Hollanda'da Ezan Yasağı Talebi Seçim Bildirgesine Girdi'. BBC Türkçe (01.02.2017)

PELİKAN, Jiri (1984). Doğu Avrupa'da Sosyalist Muhalefet. Çev. M. Halim Spatar, Kaynak Yayınları, İstanbul

STELYA, Nikolos (2015). 'Yunanistan'da SYRIZA'nın Yeni Zaferi: Çipras için Esas Zorluk Şimdi Başlıyor' Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Dergisi, Sayı: 114 ss.1-6

YILMAZ, Binhan Elif (2013). 'Küresel Krizin PIIGS (Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya) Ülkeleri ile Türkiye'nin Makroekonomik Değişkenlerine Yansımaları' <http://www.aso.org.tr/b2b/asobilgi/sayilar/dosyakasimaralik2014.pdf> (01.08.2017)